

تاریخ (۱)

(درس سیزدهم)

مقطع تحصیلی:

دوره دوم متوسطه - گروه انسانی

پایه:

دهم

تهیه و تنظیم:

مرکز تحقیقات مهندسی تمین

تمامی حقوق این اثر برای مرکز تحقیقات تمین محفوظ می باشد.

درس سیزدهم

جای خالی را با عبارت مناسب تکمیل کنید؟

آموزه های زرتشت با تشویق مردم به کشت و کار، تأثیر بسزایی بر انتقال تدریجی آریاییان از زندگی شبانی به زندگی مبتنی بر کشاورزی داشت.

داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی در جریان لشکرکشی به **هندوستان**، وقتی که به رود **سند** رسید، یکی از اهالی آسیای صغیر به نام **اسکیلاکس** را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد. سکه طلایی داریوش موسوم به **دربک**، شهرت فراوان یافت.

نظام پولی که داریوش هخامنشی ایجاد کرد، معیاری برای ارزش گذاری **کالاها** و **خدمات** در نواحی مختلف پادشاهی هخامنشی شد و عامل مهمی در بسط و گسترش **تجارت داخلی و خارجی** بود.

چینیان تا قرن ها، فنون تولید ابریشم را از مردم دیگر کشورها مخفی نگه داشتند، اما سرانجام **ایرانیان** و **رومیان** توانستند به این فنون پی ببرند.

در ایران باستان، رسیدگی به وضعیت دخل و خرج کشور و سامان دادن منابع درآمد و مخارج عمومی بود هدف **اصلی تشکیلات اداری (نظام دیوان سالاری)** بود.

سوالات تشریحی

۱- وضعیت کشاورزی در میان اقوام آریایی را شرح دهید؟

اقوام و طایفه های صحراگرد و دامدار آریایی هنگام ورود به ایران، اطلاع چندانی از روش ها و فنون کشاورزی و صنعت نداشتند. آنان در نتیجه تماس و همزیستی با بومیان ایران و همسایگان خود در بین النهرین، کم کم با شیوه زندگی روستایی و شهری آشنا شدند و به یک جانشینی و کشاورزی روی آوردند. آموزه های زرتشت با تشویق مردم به کشت و کار، تأثیر بسزایی بر انتقال تدریجی آریاییان از زندگی شبانی به زندگی مبتنی بر کشاورزی داشت.

۲- کشاورزی در ایران باستان چگونه رونق یافته؟

در عصر باستان، کشاورزی اساس زندگی اقتصادی ایرانیان بود. بیشتر مردم کشاورز مهم ترین محصولات کشاورزی عبارت بودند از جو، گندم، برنج، میوه و سبزی که به صورت دیم و آبی کشت می شدند کشاورزان با استفاده از آب رودخانه ها، چشمه ها و قنات ها، زمین ها و باغ ها را آبیاری می کردند.

۳- در ایران باستان بیشتر زمین های کشاورزی وحتی گله دام متعلق به چه کسانی بود؟

شاه، خاندان شاهی، مقام های حکومتی، اشراف، روحانیان بزرگ و متولیان معبدها و یا آتشکده ها بود.

۴- زمین کشاورزی در ایران باستان چگونه اداره می شدند؟

آنان غالبا در شهرها زندگی می کردند و از طریق نمایندگان خود، املاکشان را اداره می کردند و یا اجاره می دادند. البته شمار معدودی از کشاورزان قطعه زمین کوچکی داشتند، اما بیشترشان زمین نداشتند و بر روی زمین های بزرگان کار می کردند و سهمی از محصول را دریافت می کردند.

۵- اقدامات شاهان هخامنشی برای پیشرفت کشاورزی بنویسید؟

آنان به منظور تشویق به کشاورزی، افرادی را که زمین های بایر را آباد می کردند تا پنج نسل، از پرداخت مالیات معاف می کردند. از دیگر اقدام های مهم هخامنشیان برای توسعه کشاورزی، کندن قنات، احداث بند و سد بر روی رودها و حفر نهرهای انتقال آب در سرتاسر قلمرو خود بود.

۶- وضعیت کشاورزی در دوره ساسانیان چگونه بود؟

حکومت ساسانیان برای پیشرفت کشاورزی، کوشش زیادی کرد. یکی از مقام های عالی مرتبه دربار ساسانی که عنوان واستریوشان سالار داشت، رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار می رفت. او علاوه بر عهده دار بودن مسئولیت گردآوری مالیات های بخش کشاورزی، برای توسعه و ترویج آبادانی و کشت و کار نیز کوشش

می کرد. در دوره ساسانیان، سدها و آب بندهای متعددی بر رودها به خصوص رودهای دجله، فرات و کارون، بسته و آبراهه های (نهرهای) متعددی با هدف آبیاری زمین های کشاورزی ایجاد شد.

۷- در دوره ساسانیان کشاورزی در چه مناطقی توسعه زیادی پیدا کرد؟

به خصوص در زمین های حاصلخیز بین النهرین (آسورستان / سواد)، خوزستان و سیستان توسعه زیادی پیدا کرد.

۸- مهمترین عوامل ضعف و انحطاط کشاورزی در اواخر دوره ساسانیان را ذکر کنید؟

اجاره بهای کشتزارهای آسورستان منبع درآمد هنگفتی برای ساسانیان به حساب می آمد. طغیان رودخانه های دجله و فرات و خراب شدن آب بندها و سدها در اواخر دوره ساسانیان، یکی از عوامل ضعف و انحطاط آنان شد و ضربه سنگینی بر اقتصاد آنان وارد آورد.

۹- وضعیت راه در دوره هخامنشیان چگونه بود؟

در دوره هخامنشیان شبکه وسیعی از جاده ها ساخته شد که مراکز اصلی حکومت را به یکدیگر همچنین به کشورهای همسایه وصل می کرد. مهم ترین آنها جاده شاهی بود که به فرمان داریوش بزرگ احداث شد. این جاده به طول بیش از ۲۴۰۰ کیلومتر، شوش، یکی از پایتخت های هخامنشی را به شهر سارد در آسیای صغیر متصل می کرد.

۱۰- اقدامات داریوش اول برای توسعه راه دریایی را بنویسید؟

داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی در جریان لشکرکشی به هندوستان، وقتی که به رود سند رسید، یکی از اهالی آسیای صغیر به نام اسکیلاکس را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد. وی مسیر رود سند را تا اقیانوس هند ادامه داد و سپس با عبور از دریای سرخ به مصر رسید. در نتیجه این سفر، برای نخستین بار، مسیر

دریایی میان هند و مصر شناسایی شد. یکی دیگر از اقدامات مهم و مدبرانه داریوش در زمینه توسعه راه های دریایی، اتصال دریای سرخ به رود نیل بود.

۱۱- وضعیت راه ها در دوره اشکانیان و ساسانیان چگونه بود؟

در دوران فرمانروایی اشکانیان و ساسانیان نیز راه ها و وسایل ارتباطی، از اهمیت فوق العاده ای برخوردار بودند و توجه زیادی به نگهداری و امنیت جاده ها صورت می گرفت. در این دوران، همانند زمان هخامنشیان، چاپارخانه ها همچنان دایر بودند؛ کاروان سراهای جدیدی در مسیر راه ها ساخته شد و چاه ها و قنات هایی برای تأمین آب آنها حفر شد.

۱۲- تاثیر راه در زندگی مردم باستان را شرح دهید؟

کالاها و مسافران را فراهم می آوردند، در انتقال اندیشه ها و فرهنگ ها نیز نقش مهمی داشتند. از طریق مسیرهای ارتباطی زمینی و دریایی بود که فرهنگ، هنر و معماری اقوام و جوامع عهد باستان در بخش های وسیعی از جهان آن روزگار بر یکدیگر تأثیر گذاشتند. بسیاری از آیین ها و دین های باستانی، از طریق جاده ها، از شرق به غرب عالم و یا برعکس راه یافتند.

۱۳- تا زمان داریوش اول هخامنشی سکه های طلا و نقره بیشتر در چه مناطقی رواج داشت؟

سکه های طلا و نقره بیشتر در مناطقی مثل بابل، لیدی و شهرهای فنیقی نشین سواحل شرقی دریای مدیترانه رایج بود.

۱۴- وضعیت پول در دوره داریوش اول را توضیح دهید؟

داریوش سکه هایی با وزن و عیار مشخص ضرب کرد که در سراسر قلمرو هخامنشیان و حتی فراتر از آن اعتبار داشت سکه طلایی داریوش موسوم به دریک، شهرت فراوان یافت ضرب سکه طلا در انحصار شاهان بود و شهرها (ساتراپ ها) با اجازه پادشاه می توانستند سکه نقره ضرب کنند. نظام پولی که داریوش

هخامنشی ایجاد کرد، معیاری برای ارزش گذاری کالاها و خدمات در نواحی مختلف پادشاهی هخامنشی شد و عامل مهمی در بسط و گسترش تجارت داخلی و خارجی بود.

۱۵- وضعیت پول در دوره اشکانیان و ساسانیان را توضیح دهید؟

در شهرها گسترش یافت و سکه های نقره ای و مسی در مبادلات تجاری در منطقه وسیعی به جریان افتاد. تعداد فراوانی از سکه های ساسانی، در ایران و سرزمین های هم جوار یافت شده است.

۱۶- اوزان و مقیاس در ایران باستان چگونه بود؟

هخامنشیان واحدهای وزن و اندازه گیری ایلامیان را حفظ کردند و واحدهای تازه ای به آن افزودند. به دستور داریوش بزرگ، واحدهای وزن و اندازه گیری مشخصی دوره بر جا مانده است. پیمانہ یا کیل در زندگی اقتصادی دوران هخامنشی از اهمیت ویژه ای برخوردار بود، چون در آن روزگار میزان و مقدار مواد خوراکی را به جای وزن کردن، با اندازه گیری تعیین می کردند.

۱۷- صنعت در ایران در دوره هخامنشی را شرح دهید؟

تجارت صنعت: حکومت هخامنشی با یکپارچه ساختن سرزمین های ثروتمند و متمدنی که مردمان آنها دارای تجربیات فراوانی در تولید کالاهاى مختلف بودند، کمک شایانی به رونق اقتصادی و توسعه صنعت کرد. آثار و اشیای برجای مانده از آن دوره، بیانگر پیشرفت صنایع فلزکاری، سفالگری و بافندگی است. محتوای لوح های گلی کشف شده از خزانه تخت جمشید معلوم می کند که در زمان هخامنشیان کارگاه هایی وجود داشته که متعلق به شاه بوده و اشیاء و مواد خوراکی مورد نیاز کاخ شاهی در آنجا تولید می شده است.

استادکاران و صنعتگرانی از سرتاسر قلمرو پهناور هخامنشی در این کارگاه ها مشغول به کار بودند.

۱۸- صنعت در ایران در دوره اشکانیان و سلوکیان را شرح دهید؟

شواهد و مدارک تاریخی، دلالت بر رونق نسبی تولیدات صنعتی و کارگاهی در دوران سلوکیان و مخصوصاً اشکانیان دارد.

۱۹- صنعت در ایران در دوره ساسانیان را شرح دهید؟

فرمانروایی ساسانیان، همگام با توسعه شهرنشینی، صنعت نیز رشد کرد و کیفیت کالاهای تولیدی بهتر شد. در شهرها گسترش یافت و سکه های نقره ای و مسی در مبادلات تجاری در منطقه وسیعی به جریان افتاد. تعداد فراوانی از سکه های ساسانی، در ایران و سرزمین های هم جوار یافت شده است.

اوزان و مقیاس ها: هخامنشیان واحدهای وزن و اندازه گیری ایلامیان را حفظ کردند و واحدهای تازه ای به آن افزودند. به دستور داریوش بزرگ، واحدهای وزن و اندازه گیری مشخصی برای شهرسازی هخامنشی تعیین شد. تعدادی از وزنه های آن دوره بر جا مانده است. پیمانه یا کیل در زندگی اقتصادی دوران هخامنشی از اهمیت ویژه ای برخوردار بود، چون در آن روزگار میزان و مقدار مواد خوراکی را به جای وزن کردن، با پیمانه تعیین می کردند.

از دوره داریوش یکم صنایع فلزی، سفالی و بافندگی قسمتی از قالی پازیریک منسوب به دوره هخامنشی صنعت بافندگی، به خصوص بافت پارچه های ابریشمی در آن زمان، ترقی بسیار کرد. حکومت ساسانی با در اختیار گرفتن واردات ابریشم خام از چین و کوچاندن بافندگان ماهر از قلمرو روم در شام (سوریه) به ایران، کارگاه های بافندگی متعددی را در شوش، جندی شاپور (گندی شاپور) و شوشتر ایجاد کرد این کارگاه ها نوعی از پارچه های زربافت و ابریشمی را تولید می کردند که در جهان آن روز شهرت و مشتریان فراوان داشتند. حتی چین که خود پایه گذار صنعت ابریشم بود، پارچه های ابریشمی ایرانی را می خرید. چینیان تا قرن ها، فنون تولید ابریشم را از مردم دیگر کشورها مخفی نگه داشتند، اما سرانجام ایرانیان و رومیان توانستند به این فنون پی ببرند در دوره ساسانی نیز کارگاه های متعددی وجود داشت که متعلق به حکومت بود و کالاهای مورد نیاز شاه، دربار، سپاه و تشکیلات اداری را تأمین می کردند

۲۰- وضعیت تجارت در دوره هخامنشی چگونه بود؟

پس از شکل گیری حکومتی قدرتمند توسط اقوام آریایی در ایران، به خصوص در پی روی کار آمدن شاهان هخامنشی، تجارت داخلی و خارجی ایران توسعه پیدا کرد شواهد باستان شناسی، لوح های گلی و گزارش های مورخان یونانی، مخصوصاً هرودت، اطلاعات ارزشمندی دربارهٔ اوضاع این سلسله خبر می دهند. پیدا شدن سکه های هخامنشی و مصنوعات نواحی تابع این سلسله در سواحل رودهای دانوب و رن در مرکز اروپا و سیلان در جنوب آسیا، نشانه ای از برقراری روابط بازرگانی با سرزمین های دور است. در آن زمان، شهر می رفت. بازرگانانی از سرزمین های مختلف در آنجا مشغول داد و ستد بودند. بنادر خلیج فارس و نیز بنادر سواحل شرقی دریای مدیترانه، از مراکز اصلی تجارت دریایی آن دوره محسوب شدند در عهد هخامنشیان تجارت مانند گذشته، محدود و منحصر به اشیای تجملی و گران قیمت نبود، بلکه شامل انواع مختلفی از مواد اولیه مانند فلزات و چوب، محصولات کشاورزی و دامی و تولیدات صنعتی می شد. بخش قابل توجهی از کالاهای تجاری را اجناس مورد نیاز مردم مانند اثاث منزل، ظروف شپزخانه و مواد خوراکی تشکیل می داد.

۲۱- وضعیت تجارت ایران در دوره اشکانیان و سلوکیان چگونه بود است؟

در دوران حکومت سلوکیان، تجارت رونق گذشته را نداشت؛ از حجم مبادلهٔ کالاهای ارزان قیمت کاسته شد و در عوض اشیای تجملی، جای آنها را گرفت. با به قدرت رسیدن اشکانیان، بار دیگر جریان داد و ستد به خصوص بازرگانی خارجی رونق اساسی گرفت. یکی از عوامل مهم این رونق، برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و چین و در پی آن، گشایش جادهٔ معروف ابریشم بود. ایران در آن دوره به عنوان واسطهٔ تجاری بزرگ، میان چین و هند از یک سو، و اروپا از سوی دیگر عمل می کرد. در زمان اشکانیان، ابریشم چین و ادویهٔ هندوستان مشتریان زیادی در قلمرو روم داشت؛ بنابراین، درآمد هنگفتی از حقوق گمرکی، عوارض حمل و نقل و راهداری، نصیب حکومت اشکانی می شد.

۲۲- تجارت در دوره ساسانیان چگونه بود؟

در دوران فرمانروایی ساسانیان، تجارت در مسیرهای زمینی و دریایی گسترش چشمگیری پیدا کرد و بازرگانان ایرانی در مناطق وسیعی از جهان آن روزگار، از چین تا شرق آفریقا و مرکز اروپا، مشغول داد و ستد بودند. سکه های نقره ساسانی در بیشتر این مناطق، رایج و معتبر بود. ساسانیان به مراتب بیشتر از حکومت های پیشین بر کار تجارت نظارت داشتند و قوانین و مقررات مربوط به خرید و فروش را اجرا می کردند.

۲۳- مهمترین هدف اصلی تشکیلات اداری (نظام دیوان سالاری) در ایران باستان چه بود؟

در ایران باستان، رسیدگی به وضعیت دخل و خرج کشور و سامان دادن منابع درآمد و مخارج عمومی بود.

۲۴- عمده ترین منابع درآمد حکومت در ایران باستان را ذکر کنید؟

به طور کلی عمده ترین منابع درآمد حکومت در ایران باستان عبارت بود از: انواع مالیات ها، شامل مالیات کشاورزی و دام، مالیات پیشه وران و مالیات سرانه، عوارض گمرکی، حمل و نقل و راهداری و حق بهره برداری از معادن و جنگل ها

۲۵- وضعیت اقتصاد و معیشت ایران در دوره باستان چگونه بود است؟

وضعیت اقتصاد و معیشت ایران در دوران باستان همواره تحت تأثیر عوامل سیاسی، مدیریتی و اقلیمی قرار داشت.

۲۶- در ایران باستان چه عواملی بر وضعیت اقتصادی و تولیدی تأثیر منفی می گذاشت؟

اما دورانی که حکومت مرکزی ضعیف و آشوب و ناامنی فراگیر می شد.